

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ҚАРШИ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИАТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМ ВА
РЕКРЕАЦИЯНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ
ГЕОГРАФИК МУАММОЛАРИ ВА
ИМКОНИЯТЛАРИ**

**Республика илмий - амалий конференцияси
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021 йил 19-май

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021-йил 2-мартдаги 78-ф сонли фармойишига асосан ўтказилган конференция тўплами материалларида Ўзбекистон Республикасида туризмни ривожлантиришнинг худудий имкониятлари ва истикболлари, табиий география, геоэкология, гидрология, метеорология ва иклимшунослик, иқтисодий ва ижтимоий география, география ўқитиш методикаси ва топонимикага бағишланган илмий мақола ва тезислар жамланган.

Масъул мухаррирлар: доц. Абдуллаев С.И
доц. Эрдонов Л.Н.

Тахрир хайъати: доц. Файзуллаев М.А.
доц. Курбонов П.Р.
г.ф.н. Усманова Р.
PhD. Назаров М.Г.
к.ўқит. Муртазаев Б.Ч.
ўқит. Жумаев Х.Х.
ўқит. Мукумова Х.Э.
ўқит. Бердикулова М.Т.
ўқит. Навотова Д.И. (масъул котиб)

Тўпلامдан ўрин олган мақолалардаги илмий далилларнинг ҳаққонийлиги ҳамда мазмун учун муаллифлар масъулдирлар.

© Қарши давлат университети, 2021 йил

Yuqoridagilarni xulosa qilsak, Hisor tog'larida rekreatsiya va sayyohlik imkoniyatlari katta bo'lib, ulardan to'laqonli foydalanishni yo'lga qo'yish muhimdir. Buning uchun turizmning tarmoqlarini rivojlantirish zarur. Biroq, ko'ngildagidek hordiq chiqarish yoki davolanish faqat tabiat bilan chegaralanib qolmaydi, buning uchun yana rekreatslarga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilma majmuasi mavjud bo'lishi lozim. Sifatli avtomobil va piyodalar yo'li, elektr tarmoqlari, dam olish uchun mos va qulay loyiha asosida qurilgan binolar, sport bilan shug'ullanish uchun barcha imkoniyatlar, ovqatlanish, madaniy hordiq chiqarish, cho'milish uchun qulay suv havzalari va boshqa rekreatsiya sharoitlari to'la mavjud bo'lsagina, kishi ko'ngildagidek dam oladi, salomatligini tiklaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Маркитов Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 28 декабрдаги Олий Мажлисига Мурожаатномаси // Ёшлар овози. 2018 йил. 29 декабр. №148. (16305).
2. Супруненко Ю.П. Рекреационное освоение Высокогорья Большого Кавказа: районирование и рекреационные карты. В кн. «Географические аспекты исследования рекреационных систем» Москва 1979. 165-170 с.
3. Вакобов Х., Якубов Ў. Рекреацион география асослари "Фан" Тошкент 2008. 64 б.
4. Қашқадарё вилояти географияси. Қарши, 1994. 94 б.

ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI (ZAMONBOBO KO'LI MISOLIDA)

Kayitov Fozil Qosimovich
Geografiya fanlari doktori (DSc), professor
Buxoro davlat universiteti,
Shokirov Akobirjon Abrorovich
magistrant, Buxoro davlat universiteti

Mamlakat va mintaqalar rivojlanishida turizm va rekreatsiyani o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tezisda Buxoro viloyati Qorako'l tumani hududida joylashgan Zamonbobo ko'li rekreatsion imkoniyatlari tavsiflangan. Bugungi kunda turizm milliy iqtisodiyot tarmoqlari orasida eng tez va barqaror rivojlanayotgan sohalardan biriga aylandi. Ayniqsa O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil dekabrda "O'zbekiston respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risidagi" farmoniga asosan mamlakatda turizmni rivojlantirishning yangi bosqichi boshlandi. Shundan kelib chiqib mamlakatimizda turizm sohasini rivojlantirish borasida qator iqtisodiy-amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi hududi relyef jihatdan ikkiga bo'linadi (78,3% tekislik, 21,7% tog' va tog'oldi). Shundan kelib chiqib aytish mumkinki, mamlakatimizning oz qismini egallagan tog' va tog'oldi relyef suv va suv bilan bog'liq rekreatsion resurslarga boy ammo bu holat tekislik hududlarida kuzatilmaydi.

Buxoro viloyati O'zbekistonning tekislik qismida joylashgan bo'lib 2 xil geotizim; asosan cho'l va voha hududlaridan iborat bo'lib shundan 88.6% cho'l va 11.4% hududni esa voha egallagan. Ko'plab tarixiy obida va yodgorliklar, muqaddas qadamjo va ziyoratgohlar hamda boshqa diqqatga sazovor joylarga ega Buxoro viloyati turizm eng rivojlangan mintaqalardan biri hisoblanadi. Qolaversa Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning 2017-yil 19-maydagi PQ-2980-sonli "2017-2019 yillarda Buxoro viloyati va Buxoro shahri turizm salohiyatini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori esa hududda sayyohlik industriyasini rivojlantirishda nihoyatda muhim dasturlamal bo'lib xizmat qilmoqda. Buxoro viloyati asosan ziyorat turizmi va tarixiy-madaniy turizmga ulkan salohiyatga ega bo'lsada boshqa bir qator turizm sohaslarini rivojlantirish uchun ham keng imkoniyatlar mavjud. Masalan; ekoturizm, etnografik, sport, gastronomik, rekreatsion (davolash-sog'lomlashtirish) kabi turlarni ham rivojlantirishda o'ziga mos imkoniyatlar mavjud. Viloyatda aholi turmush darajasi va madaniyatining yuksalishi hamda demografik o'sishning yuqoriligi kabi omillar rekreatsion resurslarga bo'lgan talab kuchayib bormoqda. E.B.Alayev

“Tabiat va jamiyat munosabatlari aholiga yo‘altirilgan bo‘lsa, u holda bu rekreatsiyadir” deb ko‘rsatgan. N.F.Reymers esa “Rekreatsiya – aholi o‘z salomatligi va ish qobiliyatini tiklash maqsadida tabiiy hududlarda dam olishi yoki milliy bog‘, arxitektura yodgorliklari va boshqa ko‘ngilochar maskanlarga turistik sayohatlarga chiqishidir” deb ta’kidlaydi. Ayniqsa Buxoro viloyatining cho‘l zonasida joylashganligi haroratning yuqoriligi va namlikning yetishmasligi kabi noqulayliklar, ularni suv va suvbo‘yi hududlariga chorlash tabiiy hol. Shuningdek bugungi kunda 2019-yil 1-iyul holatiga 1 905,6 ming kishidan ortishi ham ushbu hududlarning imkoniyatlariga ijtimoiy talabning ortganini ko‘rsatmorda.

Yuqorida viloyatdagi rekreatsiya imkoniyatlariga talabning qisqacha ehtiyojini keltirdik. Shu bilan birga viloyatning janubi-g‘arbida joylashgan Zamonbobo ko‘li o‘zining qator rekreatsion imkoniyatlariga ega. Buxoro viloyati ko‘llari asosan zovur suvlari asosida shakllangan bo‘lib aholi yashash manzillaridan chetda tekislikning turli xil yo‘llar bilan hosil bo‘lgan chuqurlik va botiqlarda to‘plangan.

1-rasm. Zamonbobo ko‘lining ko‘rinishi

Shu jumladan, Qorako‘l tumanidagi joylashgan Zamonbobo ham shunday ko‘llar sirasiga kiradi. Ko‘lning dengiz sathidan balandligi 190 m, umumiy maydoning 8000 ga, eng chuqur joyi 5-6m, o‘rtacha chuqurligi 2-3m, suv sig‘imi 150mln m³. Hozirgi kunda suv sig‘imi 72mln m³, suv olish manbaasi Markaziy Buxoro zovuri Porsonko‘l kollektori orqali Amudaryo bilan tutashgan. Ko‘lning 70-75% yuksak suv o‘tlari bilan qoplangan.

Zamonbobo ko‘li va uning atrofi haqida bir qancha ma‘lumotlar mavjud bo‘lib, bu hududda qadimdan insonlarning yashab kelganligini isbotlovchi bir qancha dalillar topilgan. Arxeolog olimlar tomonidan olib borilgan qazishma ishlari natijasida bu yerda qadimgi aholi manzilgohining qoldiqlari topilgan. 1961-yilda Ahmadali Asqarovning o‘rganishlari natijasida Darboza qiridan ko‘l atrofiga keladi va undan 500m chamasi sharqda Gurdush daryosi irmog‘ining o‘ng sohilida qadimiy makonning borligini aniqlaydi. Zamonbobo ko‘li va uning atrofidagi hududlar haqida ko‘pgina olimlar ish olib borgan Asqarov, A. Islomov, U. Baratov, P. G‘ulomov, Y va boshqalar. Ushbu ko‘l va atrofidagi qadimiy aholi manzilgohlari haqida dam olish maqsadida tashrif buyuruvchilarga ma‘lumotlar berish ham turizm imkoniyatlarini boyitishga xizmat qiladi.

Zamonbobo ko‘li turli turizm imkoniyatlari boy va hozirda ham undan ma‘lum bir imkoniyatlaridan foydalanib kelinmoqda. Hozirgi kunda ko‘l atrofida mahalliy aholi dam olishi uchun qulay qilib asta-sekinlik bilan turli dam olish maskanlari barpo etish boshlangan.

Ko'lda turizmning baliq ovlash, ovchilik, ekoturizm kabi turlarini rivojlantirishga imkoniyatlar mavjud. Shundan kelib chiqib tadbirkorlar tomonidan olib borilayotgan ishlar ham e'tiborga loyiq. Jumladan ko'l atrofida mavsumiy imkoniyatlarini inobatga olib "Qora uy"lar barpo etilmoqda. Tashrif buyuradigan mehmonlar bu uylarda dam olib ko'lda yetishtiriladigan baliq mahsulotlarini iste'mol qilishlari mumkin. Bundan tashqari ko'lga yaqin joyda issiq mineral buloq mavjud bo'lib bu tibbiyot turizmi uchun ayni muddao bo'ladi. Issiq mineral buloq yerning ichki qismidan turli qatlamlar orasidan chiqib turadi va odam salomatligi uchun juda foydali sanaladi. Hozir ham ko'l atrofiga tashrif buyuruvchilarning bir qismi issiq buloqda davolanish uchun tashrif buyurishadi.

Zamonbobo ko'li va uning turistik imkoniyatlaridan samarali foydalanish yo'llari quyidagilar:

- Zamonbobo ko'li va uning atrofiga olib boradigan yo'llarni yaxshilash tashrif buyuruvchilar uchun yo'l marshrutini tuzish

2-rasm. Zamonbobo ko'li atrofida tashkil etilayotgan turistik zona.

- Ko'lda mavsumdan kelib chiqib turizmning har xil turlaridan foydalanish. Masalan; kuz-qish mavsumida ovchilik. Bahorda esa ekoturizm maqsadida.

- Zamonbobo ko'li yaqinidagi issiq mineral buloqdan tibbiyot maqsadlarida oqilona foydalanish. Issiq buloq atrofida kerakli infratuzilmani yaratish.

- Ko'l atrofida ko'ngilochar maskanlar barpo etish. Jumladan sport turlari bilan shug'ullanish uchun maydonlar.

- Ko'l atrofida daraxtzorlar barpo etish va soya salqin joylarni ko'paytirish

- Zamonbobo ko'li va uning atrofida ekologik holatni yaxshilash, chiqindilarni to'planishiga va atrofga zarar yetkazishini oldini oldini olish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Алексеев Э.Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь. -М: Мэксель, 1983.
2. Реймерс Н.Ф. Природопользование: словарь-справочник. -М: Мэксель, 1990 – 637 с.
3. Toshov X.R., Rahimov O.H., Hikmatova G.I. Sav qadri Buxoro, 2018.
4. Buxstat.uz

МУҲРАҲА

№	Муаллиф Ф.И.Ш.	Мақола nomi	Бет
1	Набиев Д.Х.	Кириш сўзи	3
2	Хикматов Ф.Х., Магдиев Х.Н., Ибрагимов О.А., Хикматов Б.Ф., Зайнов Р.Р., Эрпапасов Н.Б.	"Ўзбекистон миллий атласи"нинг "Ер усти сувлари" бўлимининг маъмути	4
3	Нигматов А.Н.	География таълимига креатив ёндашув ва инновацион таклиф	8
4	Ахмадашев Ю.И., Абдувалиев Х. А.	Трансчегаравий сув ресурсларидан фойдаланиш муаммосининг айрим ечимлари ҳақида	16
5	Ярашев Қ. С., Эшқувватов Б. Б.	Тоғолди текисликлар ва ёйилма ландшафтларни қишлоқ хўжалик мақсадларида баҳолаш масалалари	20
І ШУЪБА. ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМ ВА РЕКРЕАЦИЯНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ			
6	Тоқиева З.Н., Дўсманов Ф.А.	Туризмни ривожлантиришда иқтисодий-демографик таъкилотларни ташкил этиш	23
7	Комилова Н.Қ., Оминов Б.О., Абдувалиева З.Л., Боймуродов С.М.	Ўзбекистонда рекреация ресурсларини ўрганишнинг айрим географик масалалари	25
8	Аббасов С.Б., Малиев Б.А.	Добусия (Добускала) ва уни туризмни ривожлантиришдаги аҳамияти	28
9	Usmonova B.	Tog'li hududlar tabiatining rekreatsiya imkoniyatlari	31
10	Xayitov Yo.Q., Shokirov A.A.	Ichki turizmni rivojlantirish istiqbollari (Zamombobo ko'li misolida)	34
11	Usmonov M.R., Jo'raqulov X.J., Mirzayev F.S.	"Erkin turistik hududlar" tashkil etishning ba'zi masalalari	37
12	Isayev A.A., Tillaxo'jayev S., Umarov N., Umaraliyev O.	Ayrim Yevropa davlatlari turizmi rivojlanishida transportning ahamiyati	39
13	Qo'chqorov G' F. Aliyeva D.I.	Ekoturizm marshrutlarini ishlab chiqish tamoyillari	43
14	Maxsudov M.M.	Andijon viloyatida turizm va rekreatsiyani rivojlantirishda yangi "gibrid" turistik marshrutlarini ishlab chiqish masalalari	46
15	Qodirov P.B., Xurboeva M.H.	Andijon viloyati rekreasiya va turizm imkoniyatlari	51
16	Jumayev X.X.	Qashqadaryo viloyati turizmni rivojlantirishda turistik infraqurilmalarning ahamiyati	53
17	Qurbonov P.R., Safarov I.B.	Kasbi tuzumi - muqaddas qadamjoylar maskani	56
18	Xaydarov S.A., Ortiqova S.G'.	O'zbekistonda bolalar va o'smirlar turizmini rivojlantirish imkoniyatlari	58
19	Qo'chqorov G' F.	O'zbekistonning tabiiy geografik mintaqalaridagi ekoturizm resurslari	60
20	Usmonov M.R., Nazarov M.G., Baratova G.B.	Qashqadaryo viloyati turizmida innovatsion loyihalar yaratishning geografik xususiyatlari	62

ИЛМИЙ НАШР

**“ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМ ВА
РЕКРЕАЦИЯНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ
ГЕОГРАФИК МУАММОЛАРИ ВА
ИМКОНИЯТЛАРИ”**

**Республика илмий - амалий конференция
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021 йил 19-май

Техник муҳаррир:
Мусахҳиҳ:

Ж. Раҳматов
М. Примова

Теришга 06.05.2021 йилда берилди. Босишга 10.05.2021 йилда
руҳсат этилди. Бичими 84x108 1/8. Нашр босма табеғи 41,29.
№ 37–бузортма. 50 нусxada. Эркин нархда.

Қарши давлат университети
кичик босмахонасида босилди.
Қарши шаҳри, Кўчабоғ кўчаси, 17-уй.